

Anadolu Figürlerinde Kadın Ayakkabıları: Roma Dönemi

Women's Footwear In Anatolian Iconography: Roman Era

ÖZET

Kadim medeniyetlere ev sahipliği yapan Anadolu topraklarında giyim kuşam kültürünün de oldukça zengin olduğu hem yazılı kaynaklarda hem de görsel vesikalarda yer almaktadır. Bu verilerle ilgili yapılan birçok çalışmada ayakkabı, giyimin bir aksesuarı gibi kabul edilerek incelenmiştir. Ancak ayakkabı kadın, erkek, çocuk başta olmak üzere birçok farklı kategorilerde ve birçok farklı kullanım alanlarında hem tasarım hem de mühendislik bilgisi içeren başlı başına bir bilimdir. Türkiye’de Anadolu’da ayakkabı üretimi ve tarihiyle ilgili çalışmalar son yıllarda hız kazanmış olsa da kaynakların birbirini tekrar etmesi ve çalışmaların spesifik konular çerçevesinde yapılamaması modellerin tarihi gelişimiyle ilgili boşluklara neden olmuştur. Bu çalışmada da betimleme yöntemi kullanılarak Roma döneminden günümüze ulaşan Anadolu figürlerindeki kadın ayak giysileri araştırılmıştır. Böylece hem Roma dönemine ait kültür varlıklarında kadının yerinin yazılı kaynaklarla kıyaslanması amaçlanmış hem de araştırma sınırları içerisinde Roma döneminde kadınların giydiği ayakkabı modelleri belirlenmiştir. Çalışma Afrodisias Müzesi ve Ören Yeri, Hierapolis Müzesi ve Antalya Müzesi’nde bulunan Roma kadın figürlerindeki ayak giysileriyle sınırlandırılmıştır. Görseller yerinde incelenerek fotoğflanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ayakkabı, Roma Ayakkabıları, Kadın, Ayakkabı Tasarımı

ABSTRACT

The Anatolian lands, home to ancient civilizations, are known for their rich culture of clothing and attire, which is documented in both written sources and visual artifacts. In many studies related to this data, shoes have often been examined as an accessory to clothing. However, footwear is a distinct field of study, encompassing both design and engineering knowledge, and is categorized into various types, including those for women, men, and children, as well as for numerous practical uses. Although research on shoe production and history in Anatolia has gained momentum in recent years in Turkey, the repetition of sources and the inability to focus on specific topics have created gaps in understanding the historical development of shoe models. This study uses a descriptive method to investigate the footwear of women in Anatolian figurines from the Roman period to the present. By doing so, it aims to compare the position of women in Roman cultural artifacts with written sources and to identify the types of shoes worn by women in the Roman period within the scope of the research. The study is limited to footwear depicted in Roman female figurines found in the Aphrodisias Museum and Site, the Hierapolis Museum, and the Antalya Museum. The visuals were examined on-site and photographed.

Keywords: Footwear, Roman Shoes, Women, Shoe Design

GİRİŞ

Roma ihtişamlı yapıları, gladyatörleri ve gerçeğe oldukça yakın yaptıkları plastik sanatlar ile bilinmektedir. Yunan ve Mısır mitolojisinden inanışlarına aldıkları tanrı ve tanrıça figürleriyle geçmişten günümüze yaşamlarını anlamamızı sağlayacak kadar eser ulaştırmayı başarmışlardır. Bu kadar güçlü bir devletin yapılanmasında kadının yerini kavramak elbette yazılı kaynaklardan elde edilecek bilgilerle ve aynı zamanda bugüne ulaşan görsellerin değerlendirmesi ile mümkün olacaktır.

Kadının toplumdaki yeri Roma Hukukuna bakılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Bu konuyla ilgili literatür taramasından elde edilen bilgiler ışığında genel olarak denebilir ki Roma kadınları toplumun en küçük çekirdeği aile içinde önemli bir yere konmuş, ilerleyen dönemlerde ticarete varlıklarından söz ettirmiş ancak dolaylı müdahaleleri hikayelerde yer alsa da doğrudan siyasette yer aldıkları görülmemişlerdir (Erdemir, 2016:19; Erişgin, 2013:26; Kayak, 2018: 456;) Ancak elbette istisnai olarak kadın gladyatörlerden ve yönetici eşlerinin kudretlerinden de bahsedilmiştir (Canko,2017:15; Bulduk,2022:58)

Zeynep Mehlika Uluçam
Kırbağ¹
Hiçret Zeynep Kutlutaş²

How to Cite This Article

Uluçam Kırbağ, Z. M. & Kutlutaş, H. Z. (2024). “Anadolu Figürlerinde Kadın Ayakkabıları: Roma Dönemi” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:10, Issue:11; pp:2142-2147. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14218468>

Arrival: 07 October 2024

Published: 26 November 2024

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu araştırma 4-6 Ekim 2024 tarihinde Erzurum Atatürk Üniversitesi’nde düzenlenen 3rd International Turkish And World Women's Studies Congress’de bildiri olarak sunulmuştur.

¹Selçuk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Ayakkabı Tasarımı ve Üretimi, Konya. ORCID: 0000-0003-0160-4220

²Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Ayakkabı Tasarımı ve Üretimi, Konya. ORCID: 0000-0003-2005-7058

Roma inancı ise var olan tanrıçaların ve mitlerin kutsallığına bakıldığında kadının en az bir tanrının olduğu kadar önemli bir yere sahip olduğu yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır. Bu düşünceyi Roma tanrı ve tanrıçaların günümüze ulaşan ayak giysi betimlemelerinden de anlamak mümkündür (Kırbağ, 2022) Tüm bu kadın erkek eşitsel algının yanında kadın figürlerinde yer alan *solea*³ ve *sanda'lium*⁴ göstermektedir ki bugünün zenne anlayışına göre oldukça sade tasarlanmış ayak giysileri ile tasvir edilmişlerdir.

BULGULAR

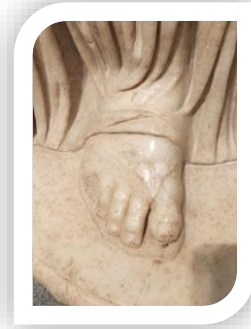
Çalışmanın konusunu Afrodisias Müzesi ve Ören Yeri, Hierapolis Müzesi ve Antalya Müzesi'nde bulunan Roma kadın figürlerindeki ayak giysileri oluşturmaktadır. Roma kıyafetleri ile ilgili yazılı kaynaklarda ve Roma sözlüğü incelendiğinde kadın ayak giysilerinin modeline göre değişen isimler kullanılmaktadır. Müzelerde sergilenen heykel ve steller üzerinde yer alan figürlerin ayak giysileri betimleme yöntemi ile önce fotoğraflanmış ve kategorize edilmiştir

Afrodisias Müzesi'nde Sergilenen Kadın Heykellerinde Ayak Giysisi

Aydın sınırlarında yer alan Roma Heykeltıraş Okulu olarak bilinen (Atalay, 2014:140) Afrodisias müzesinde üç adet kadın figürü sergilenmektedir. Araştırmaya konu olan ilk Kadın Heykeli 1 (Fotoğraf 1) klasik Roma kadın kıyafeti olan tunic giymiş, bir eli kıyafetinin yakasını tutarak betimlenmiş heykeldir. Eserin başı günümüze ulaşmamıştır. Bu yüzden saç ve yüzü hakkında yorum yapmak mümkün değildir. Heykelin ayağında "basit sandalet" diye tanımlanan *sanda'lium*⁵ bulunmaktadır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 1 :Kadın Heykeli 1
Kaynak: Kırbağ 2021

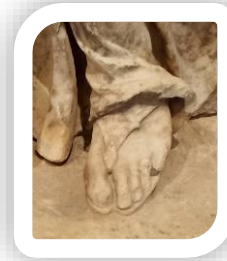

Fotoğraf 2 : Kadın Heykeli 1 Ayak Giysisi
Kaynak: Kırbağ/2021

Müze de sergilenen ikinci Kadın Figürü ise (Fotoğraf 3) bir stel üzerinde yer almaktadır. Klasik Roma kadın kıyafeti olan tunic ile tasvir edilmiş figürün kıyafeti rüzgarda uçuyormuş efekti ile betimlenmiştir. Oldukça detaylı çalışılan eserde eller günümüze ulaşmamıştır. Ayak giysisi ise *sanda'lium* dur (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 3 :Kadın Figürü
Kaynak: Kırbağ 2021

Fotoğraf 4 : Kadın Figürü Ayak Giysisi
Kaynak: Kırbağ/2021

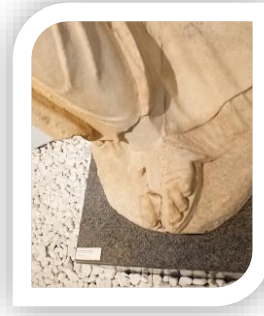
Çalışmaya konu olan Afrodisias Müzesi'ndeki üçüncü kadın figürü yine bir heykeldir (Fotoğraf 5). Yanında bir mask ile tasvir edilen kişi Esin Perisi olarak envantere kaydedilmiştir. İki kolu ve yüzünün sol tarafı günümüze ulaşmamıştır. Heykelin ayağında *sanda'lium* bulunmaktadır (Fotoğraf 6).

³ Solea: Roma Döneminde sandal olarak bilinen ayak giysisi (Berkol,2019:95)

⁴ Sanda'lium: Roma Döneminde sadece kadınlar tarafından giyilen basit parmak arası sandalet (Smith, 1842:1007)

Fotoğraf 5 :Kadın Heykeli 2
Kaynak: Kırbağ /2021

Fotoğraf 6: Kadın Heykeli 2 Ayak Giysisi
Kaynak: Kırbağ/2021

Hierapolis Müzesi'nde Sergilenen Kadın Heykellerinde Ayak Giysisi

Denizli'nin ilçesi olan Pamukkale'de yer alan Hierapolis gerek doğal yapısı gerek tarihi yerleşkesiyle dikkat çekmektedir. Tarihi süreç içerisinde birçok kez ismi değişmiştir (Kara, Balık vd.2021:4092). Günümüzde büyük bir alana yayılan eserlerden oluşan ören yerinde bulunan müzede sadece bir kadın heykeli sergilenmektedir. İsis Rahibesi'nin betimlemesi olan bu heykel (Fotoğraf 7) diğer Roma kadın heykellerinden farklı bir kıyafetle tasvir edilmiştir. Bunun sebebini İsis Rahibesi'nin Mısır mitolojisinden (Sipahioğlu,2020:279) Roma inancına geçmesiyle açıklamak mümkündür. Başlığı ve saç yapısı da Roma kadın tasvirlerine göre oldukça farklıdır. İki kolu da günümüze ulaşmayan heykelin ayak giysisi iyine sanda'lium dur. (Fotoğraf 8).

Fotoğraf 7:İsis Heykeli
Kaynak: Kırbağ /2022

Fotoğraf 8: İsis Heykeli Ayak Giysisi
Kaynak: Kırbağ/2022

Antalya Arkeoloji Müzesi'nde Sergilenen Kadın Heykellerinde Ayak Giysisi

Antalya'da bulunan arkeoloji müzesinde tanrıça heykelleri dışında sergilenen dört kadın heykeli vardır. Araştırmaya konu olan Roma dönemi kadın heykellerinden üçüncüsü klasik Roma kadın kıyafeti içerisinde ayakta durarak tasvir edilmiştir (Fotoğraf 9). Kolları günümüze ulaşmayan eserin yüzü de ifadesi görülemeyecek derecede deforme olmuştur. Kıyafetinin altından sadece sağ ayağı gözükken heykelin ayağında sanda'lium bulunmaktadır (Fotoğraf 10).

Antalya Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen kadın heykellerden bir diğeri yanında deforme olmuş bir aslan ile tasvir edilmiştir (Fotoğraf 11). Roma kadın kıyafetleri içinde tasvir edilen kadın figürü başı ve kolları günümüze ulaşmayan heykelin ayaklarında sanda'lium vardır (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 9:Kadın Heykeli 3
Kaynak: Kırbağ /2022

Fotoğraf 10: Kadın Heykeli 3 Ayak Giysisi
Kaynak: Kırbağ/2022

Fotoğraf 11:Kadın Heykeli 4
Kaynak: Kırbağ /2022

Fotoğraf 12: Kadın Heykeli 4 Ayak Giysisi
Kaynak: Kırbağ/2022

Giyimli kadınlar olarak envanter kaydı alınan yan yana iki kadın heykeli araştırmanın beşinci ve altıncı kadın figürleridir (Fotoğraf 13). Kadınların birinin kafası birinin de kolları günümüze ulaşmamıştır. Üstlerindeki Roma kıyafetleri transparan kumaş hissi verilerek betimlenmiştir. Her iki kadının da ayaklarında sanda'lium bulunmaktadır (Fotoğraf 14-15).

Fotoğraf 13:Kadın Heykeli 5-6
Kaynak: Kırbağ /2022

Fotoğraf 14:Kadın Heykeli 5 Ayak Giysisi
Kaynak: Kırbağ /2022

Fotoğraf 14:Kadın Heykeli 6 Ayak Giysisi
Kaynak: Kırbağ /2022

Araştırmaya konu olan Antalya Arkeoloji Müzesi'ndeki son kadın heykeli ise Kadın heykeli 14-15 e göre daha kalın bir kumaştan Roma elbisesi giymiş kadın tasviridir (Fotoğraf 16). Kafası ve kolları günümüze ulaşmayan eserin ayak giysisi *sanda'lium* tir (Fotoğraf 17).

Fotoğraf 15:Kadın Heykeli 7

Kaynak: Kırbağ /2022

Fotoğraf 16:Kadın Heykeli 7 Ayak Giysisi

Kaynak: Kırbağ /2022

SONUÇ

Bu çalışmada, Roma dönemine ait Anadolu figürlerinde yer alan kadın ayak giysileri, betimleme yöntemi kullanılarak incelenmiş ve Roma kültüründeki kadın giyimi hakkında daha derin bir anlayış geliştirilmiştir. Araştırma, Afrodiasias, Hierapolis ve Antalya müzelerinde bulunan kadın figürlerinden elde edilen verilerle sınırlı kalmıştır ve bu figürlerdeki ayakkabı modelleri incelenerek Roma dönemi kadın ayakkabıları hakkında bilgi sunulmuştur. Çalışma, Roma döneminde kadının toplumdaki yeri ve kadın ayakkabılarının tasarımıyla ilgili önemli ipuçları sağlamaktadır. Roma döneminin heykeltıraş ustalıklarının meziyetleri düşünüldüğünde kadın ayakkabısının sandalium dan öteye geçememesi dikkat çekicidir. Aynı zamanda tasvir edilen bu ayak giysi modellerinin de kıyafetlerin, saçların ve mücevherlerin aksine oldukça sade oluşu sosyal statü belirleyen ayak giysisinin Roma'da kadının yerini anlatmak amacıyla kullanıldığı fikrini akla getirmektedir. Ayrıca, bu araştırma, ayakkabıların yalnızca bir giyim aksesuarı olmanın ötesinde, aynı zamanda özgün bir tasarım ve mühendislik disiplini olarak ele alınması gerektiğine dair önemli bir bakış açısı sunmaktadır.

Sonuç olarak, Roma dönemi kadın ayakkabılarının hem estetik hem de fonksiyonel özellikleri, dönemin sosyal ve kültürel yapısı hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Bu çalışma, gelecekteki araştırmalar için ayakkabı tarihi ve tasarımı alanında daha spesifik ve derinlemesine incelemeler yapılabilmesi adına bir temel teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

- Atalay, R. (2014). "Afrodiasias Heykel Okulu" *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 140-149.
- Bulduk, Ç. (2022). "Antik Roma'da Kadın Gladyatörler", *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (7)1:57-74.
- Berkol, C. (2019). Helen, Roma ve Bizans Ayakkabılarının Moda Tarihi Üzerindeki Etkileri, *Lectio Socialis* July 2019, Volume 3, Issue 2: 87-100
- Canko, D. M., Aytakin, C. A., Atalan, Ö., Makaklı, E. S., Candan, E., Günal, S. Ö., Aydınoglu, N. (2017). *Kadın ve Siyaset. İmge Kitapevi Yayınları, Ankara.*
- Erdemir, Palaz, H. (2018). "Roma Vatandaş Hukukunun Konusu Olarak Kadın", *Tarih Dergisi*, 63(1):1-26.
- Erişgin, Söğütlü, Ö. (2013). "Roma Toplumunda Kadının Konumu", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2): 1-31.
- Kayak, S. (2018). "Roma Hukukunda Aile", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5:249-302.
- Kırbağ, Uluçam, Z. M. (2022). "Shoes of God and Goddess in Rome: Similarities and Differences" *Çukurova*
- Smith, W. (1842). "Dictionary of Greek and Roman Antiquities" Harper & Brothers. London
- Kara, H., Balık, İ., & Gökburun, İ. (2021). "Hierapolis Adını Pamukkale'ye Dönüştüren Mekân: Selçuklu Kalesi". *Tarih Okulu Dergisi*.14(LV):4089-4113
- Sipahioğlu, M. (2020). "Antik Mısır'da Kadınların Dinî Görevleri ve Unvanları", *Archivum Anatolicum* 14(2):269-293

